

Ю. О. Чумак
студ. I курсу
спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: к. е. н., доц. Л. О. Масіна

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки дає змогу зробити порівняльний аналіз системи бухгалтерського обліку сьогодення з історичними засадами його розвитку.

Питання зародження бухгалтерського обліку, фактів його заснування та розвитку розглядаються багатьма вченими, зокрема: Д. О. Клименко, М. Я. Остап'юк, В. Я. Плаксієнко, Ф. Ф. Бутинець, М. С. Пушкар, М. Н. Васільєва та інші.

Згідно з аналізом фактів і припущень, треба зазначити, що необхідність, вміння, потреба, здатність до виміру та відображення в обліку фактів життєдіяльності виникла не відразу. Історичні аспекти навчили людство вести облік свого майна, розрахунків і запасів. Розвиток господарського обліку особливо посилюється в період вдосконалення процесів обміну та зародження торговельної справи.

Русієм історії людства завжди було виробництво матеріальних благ, оскільки суспільство може існувати та розвиватися лише завдяки безперервному оновленню та повторенню тих чи інших виробничих і соціальних процесів. Звідси – злети та падіння, бурхливий розвиток економіки та її кризи [1, с. 10].

У VII–IX ст. утворюється союз племен під назвою Руська земля із центром у Києві. Маючи вигідне географічне положення і зміцнюючи центральну владу, Київська Русь веде жваву торгівлю з Заходом, Сходом, Північчю, Півднем. Обмін, торгівля викликають необхідність появи грошей, кредиту ведення обліку [1, с. 63].

За князя Володимира Київська Русь, стає могутньою централізованою державою. Перший з українських князів він почав карбувати монету, взамін так званих «кунних грошей»: хутра цінних звірів, а згодом гривен (злитків срібла певної форми), які за старою лічильною системою поділялися на куни, ногати, векші тощо. Тип монет Володимир запозичив у Візантії і було їх два – срібний

і золотий. З одного боку на монетах був зображений образ Христа, або знак «тризуба», а з другого – постать князя. Прийняття християнства Володимиром у Київській державі було великим поштовхом у розвитку культури, освіти й зокрема, облікової науки. Виникають школи, пишуться книги, розвиваються науки, зокрема математика, яка була основою обліку [1, с. 66–67].

Важливими центрами торгівлі були Київ, Львів, Кам'янець-Подільський, Луцьк. Утворюються купецькі курії, де була запроваджена оригінальна система обліку касових операцій. Касова книга складалася з двох половин: у першій половині записувався прихід, а в другій – видатки. Запис приходу містив такі реквізити: дата, сума прописом і цифрами, від кого надійшли гроші, підстава платежу. У видатковій половині відображалися такі реквізити: дата, посилання на розпорядчий документ, одержувач грошей, сума прописом і цифрами, цільове призначення видатку, спосіб оплати. У верхній частині касової книги на кожній сторінці зазначався рік [1, с. 72].

В економічному розвитку України досить значна роль належала козацтву, яке виникло наприкінці XV ст. Торгівля та фінанси Запорізької Січі зумовлені особливостями ведення господарства, способом життя та суспільного ладу. Головними джерелами прибутків Війська Запорізького були: військова здобич, зовнішня та внутрішня торгівля, продаж вина, платня від перевезення, подимний податок, а також королівська, а потім царська та гетьманська платня грошима й натурою, а також регалії (розподіл між куренями рибних і звіриних ловів, сіножатей). Це вимагало значної облікової роботи [1, с. 75].

Облік у монастирях був організований за принципом камеральної форми. Об'єктами обліку була готівка, доходи, видатки, а також дебіторська і кредиторська заборгованість. Суми дебіторської заборгованості клієнтів відображалися по дебету, а по кредиту – їх внески. В окремих касових журналах реєструвалися прибуткові та видаткові операції. Але облік ще не був систематичним. У цей період в Україні переважала проста бухгалтерія, хоча вже почали з'являтися паростки застосування подвійного запису [2, с. 10–11].

Після Жовтневої революції змінилися завдання і зміст бухгалтерського обліку. Змінилася і мета обліку, яка передбачала

контроль за мірою праці та споживання. Контроль за діяльністю основних галузей народного господарства зосередився в руках держави [2, с. 14].

Провідну роль у бухгалтерському обліку почали відігравати планові показники, увага була приділена контролю за їх виконанням, робився акцент на бухгалтерському обліку як на засобі впровадження в життя господарського розрахунку та режиму економії, боротьби з бюрократизмом. До бухгалтерів висували дві вимоги, що виключали одна одну: посилити контроль і скоротити звітність. У першому випадку мова йшла про збільшення планових та звітних показників, у другому – про їх скорочення [3, с. 15].

З 1998 р. в Україні відбулося реформування національної системи бухгалтерського обліку. Головним завданням реформування системи бухгалтерського обліку було приведення її відповідно до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів обліку. Із цією метою в 1998 р. була затверджена Програма реформування системи бухгалтерського обліку, а також передбачено її фінансування в 1999–2001 рр. У межах програми був прийнятий новий план рахунків, нові реєстри обліку та форми звітності [2, с. 17].

На нашу думку, подальший розвиток бухгалтерського обліку як науки має відбуватися із застосуванням нових, перспективних підходів та збереження існуючих облікових знань.

Список використаної літератури

1. Остап'юк М. Я., Лучко М. Р., Даньків Й. Я. Історія бухгалтерського обліку. К. : Знання, 2005.
2. Бухгалтерський облік як наука: від основ до наукової картини світу : монографія / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ : Видавництво «Центр учбової літератури», 2021. С. 340.
3. Белова І. М., Спільник І. В. Бухгалтерський облік в Україні в ХІХ–ХХ ст. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 14. Ч. 1. С. 22–26.